

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

בלק

(חלק כח שיחה ב)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים וחמש לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת בלק, יטו תמוז, ה'תשפ"ה (ב)

LIKKUTEI SICHOT

Copyright © 2025
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY®

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

Kehot Publication Society® and the Kehot logo are registered trademarks
of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

בלק ב

רשב"ם, רמב"ן, רלב"ג ועוד) מפרש די ווערטער „מראש צורים אראנו“ כפשוטם, אז בלעם איז דעמאלט געשטאנען אויף א שפיץ בארג („ראש צורים“) פון וואָ נעט ער האָט געזען די אידן („אראנו“), און זעענדיק זיי האָט ער זיי משבח געווען – „הן עם לבדד ישכון גו“.

רש"י אָבער שטעלט זיך אויף די ווערטער „כי מראש צורים אראנו“ און איז מפרש (ע"ד ווי אין מדרש⁶): אני מסתכל בראשיתם ובתחלת שרשיהם ואני רואה אותם מיוסדים וחזקים כצורים וגבעות הללו על ידי אבות ואמהות.

איז אינגאנצן ניט מובן: פאָרוואָס לאָזט אָפּ רש"י דעם פירוש הפשוט פון „מראש צורים אראנו“⁸ און טייטשט די ווערטער לויט אַ דרש⁹?

ב. מפרשים¹⁰ זיינען מבאר, אז לויטן פירוש הפשוט איז שווער – וואָס איז דאָ נוגע צו דערציילן וואו בלעם איז דעמאלט געשטאנען? און דערפאר זאָגט מען (און דרש'נט דער מדרש), אז אויך

א. מ'האָט שוין גערעדט כמה פעמים, אַז ענינו פון פירוש רש"י על התורה איז צו מפרש זיין פשוט של מקרא (ווי רש"י זאָגט בכמה מקומות בפירושו). און אין די ערטער וואו רש"י ברענגט אָן „אגדה“ – איז עס ווי רש"י אַליין זאָגט¹: ואני לא באתי אלא (לפשוטו של מקרא ו)לאגדה המיישבת דברי המקרא דבר דבור על אופניו.

דאָס הייסט, אַז רש"י ברענגט אָן אגדה בלויז א) ווען עס איז דאָ אַ שווערקיט אין פשט המקרא וואָס פאָדערט אַ ישוב, און ב) די „אגדה (איז) מיישבת דברי המקרא“;

משא"כ אין די ערטער וואו דער מקרא קען געטייטשט ווערן כפשוטו ממש אָן קיין שווערקיט – ברענגט ניט רש"י קיין „אגדה“ (אפילו ניט אזא אגדה וואָס „פאָסט“ אַריין אין לשון המקרא „דבר דבור על אופניו“).

עפ"ז ווערט אַ תמ' גדולה בנוגע אַ פסוק בפרשתנו, וואו מען געפינט אַז (רוב) פשטנים זיינען עס מפרש כפירושו הפשוט, און דוקא רש"י איז עס מפרש (לכאורה) לויט אַ דרש!

צווישן די ערשטע דיבורים וואָס בלעם האָט געזאָגט בשבחם של ישראל, איז דער פסוק³ – „כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו הן עם לבדד ישכון גו“⁴. זיינען פשטנים⁵ (אבן עזרא⁵,

(6) תנחומא פרשתנו יב. במדב"ר פ"כ, יט. זהר פרשתנו רי, ב. וראה לקמן סעיף ג ובהערות שם. (7) ולהעיר מהקדמת רש"י לשה"ש: אין לך מקרא יוצא מידי פשוטו ומשמעו ואע"פ שדברו הנביאים דבריהם בדוגמא צריך ליישב הדוגמא על אופניו ועל סדרה.

(8) ודוחק לומר שהוא לתרץ הכפל „מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו“ – כי בלעם דיבר במליצה ושיר כו' שבזה רגיל לכפול הענין במלות שונות. אבל ראה לקו"ש ח"ג ע' 78 הערה 4. לקו"ש חל"א ע' 79 ואילך.

(9) ראה גם בחי' כאן: על דרך הפשט הוא המקום הגבוה כו' ועל דרך הדרש צורים אלו האבות כו'.

(10) פי' מהרז"ו לבמדב"ר שם.

(1) בראשית ג, ח, שם, כד. ובריבוי מקומות.

(2) בראשית ג, ח.

(3) פרשתנו כג, ט.

(4) וכו"ה בת"א.

(5) בפירושו הראשון. וראה לקמן הערה 45.

קומט אויס, אַז דוקא לויטן פירוש הפשוט אין „כי מראש צורים אראנו“ איז מובן דער המשך הכתובים.

„מראש צורים וגו'“ איז אַ טייל פון די שבחים וואָס בלעם האָט געזאָגט וועגן אידן.

ג. אויך דאַרף מען פאַרשטיין לשון רש"י:

אַבער לויטן דרך הפשט איז דאָס כלל קיין קשיא נישט, ואדבריה – פון המשך הכתובים איז גאָר מוכרח (לכאורה) צו טייטשן כפשוטו:

דער מקור פון פירוש רש"י – אַז דער פסוק רעדט וועגן דער גרונטיקייט און שטאַרקייט פון אידן מצד די אבות ואמהות – איז אין מדרש¹⁷, אָבער דאָרט איז דער לשון: „כי מראש צורים“ אלו אבות ומגבעות אלו אמהות. און דער יסוד פונעם דרש איז¹⁸ דאָס וואָס מען גע- פינט²⁰ אַז די „אבות“ ווערן אָנגערופן (בכמה פסוקים)²¹ „הרים“ [אדער „צור“²², ווי עס שטייט אין ישעי' ²³ „הביטו אל צור חצבתם גו' הביטו אל אברהם אביכם גו'“].

נאָך דעם ווי בלעם האָט פאַרענדיקט די ערשטע דיבורים פון שבחים וברכות אויף אידן, האָט בלק געזאָגט צו בלעם: „מה עשית לי לקוב גו' והנה ברכת גו' לך נא אתי אל מקום אחר אשר תראנו משם אפס קצהו תראה וכולו לא תראה וגו'“¹¹, וואָס דערפון איז גע- דרונגען, אַז בלק האָט געמיינט אַז די סיבה פאַרוואָס בלעם האָט פריער גע- בענטשט אידן איז געווען דאָס וואָס ער האָט געזען „כולו“.

וואו שטייט פריער אַז בלעם האָט געזען דעם עם ישראל „כולו“ (ואדבריה: פריער¹² שטייט גאָר „ויקה בלק את בלעם ויעלהו במות בעל“¹³ וירא משם (נאָר) קצה¹⁴ העם¹⁵)? – איז ווען מ'טייטשט די ווערטער „כי מראש צורים אראנו“ כפשוטו, איז דאָס קיין שאלה נישט: בלעם אַליין האָט עס געזאָגט און מדגיש געווען – „מראש צורים אראנו“, און נאָכמער ער האָט דאָס געזאָגט אלס התחלה (און ביאור ברמז) צו די ברכות שבהמשך הדיבור¹⁶.

(17) ראה מדרשים שנשמנו בהערה 6 המשל ד „אדם שבא לקיץ את אילן . . . הרני הולך לשרשו . . . מצאן קשים“ ומפרש"י כאן משמע שהתיבות „דבר אחר“ במדרש שם מיותרות (ובילקוט ליתא, וכמ"ש בעץ יוסף לבמדב"ר שם). כי הדרש „אלו אבות . . . אמהות“ הוא ההמשך והסיום דהמשל שלפנ"ו.

(18) במדרש רבה עם כל המפרשים (הוצאת רא"ם וצילום שלה) ליתא תיבה זו (צורים). וראה פסיקתא דר"כ ופסיקתא רבתי פ' זכור דדרש „על ראש . . . זכות אבות הגבעה . . . אמהות“ (ועד"ז במכילתא בשלח יז, ט"ז). ומביא הכתוב דמראש צורים גו' (וראה הערות המו"ל בפסיקתא דר"כ (באבער) שם). אבל בתנחומא (ותנחומא באבער יט) הוא כפנים. וכן הוא בכמה דפוסים דהמדרש רבה (וכן הגי' הרד"ל והרש"ש (בהוספות) שם). – ובתיב"ע עה"פ מפורש: דמתילין לטוריא. וראה גם שמור" פט"ו, ז (שצויין במתנת כהונה ופי' מהרז"ו בבמדב"ר שם). ועוד.

(19) ראה עץ יוסף לתנחומא (ובמדב"ר) שם.
(20) ר"ה יא. א. שמור" פט"ו, ד. שם. ז. ועוד.
(21) וכבהפסות פרשתנו (מיכה ו, איב ופרש"י).
(22) זהר שבהערה 6. מדרש לקח טוב ויל"ש פרשתנו כאן.
(23) נא, איב וכפרש"י (ועוד) שם.

(11) כג, יא. יג.
(12) כב, מא.
(13) ואם נאמר שבלק הקריב שם קרבנותיו – הרי לכאורה גם דברי בלעם נאמרו משם (ראה לעיל כג, ו).
(14) להעיר מרש"י בהעלותך יא. א.
(15) ומ"ש במדרש לקח טוב שם „כלומר כל העם מקצה“ – לכאורה אינו לפי פשוטו.
(16) ראה רשב"ם כאן. רמב"ן כאן ויעיל כב, מא. ועוד.

דאָס אַ מקרא מלא – „הביטו אל צור חצבתם גו' אברהם אביכם“²⁵, איז ער מפרש אַ צורים וגבעות באַצט זיך צו אידן, און די אבות ואמהות זיינען בלויז „ראש צורים“?

ד. איז דער ביאור בזה – בפשטות:

אַלס הקדמה צו דברי בלעם זאָגט דער פסוק²⁶: „וישא משלו ויאמר“. דעם וואָרט „משלו“ איז רש"י דאָ²⁷ נישט מפרש, וואָס דערפון איז מובן, אַז לויט רש"י איז פירושו – פשוטו כמשמעו, אַז בלעם האָט דאָ גערעדט מיט אַ משל, במובנו הפשוט – „משל למה הדבר דומה“.

[און ווי מ'זעט אַז אין יעדערע פון די ווייטערדיקע (דריי מאָל) רייד פון בלעם, וואו עס שטייט אויך „וישא משלו“²⁸, האָט ער משבח געווען אידן נוצנדיק דערביי משלים – „כתועפות ראם“²⁹, „כלביא גו' וכארי“³⁰, „כנחלים . . כגנות גו“³¹, „דרך כוכב“³²].

ווערט די שאלה: וועלכע פון זיינע דיבורים זיינען געווען בדרך משל³³?

(25) וגם בנוגע „ומגבעות אלו אמהות“ – ראה רש"י לעיל (ויחי מט, כו בסופו „ואונקלוס תרגם“).

(26) כג, ז.

(27) וגם לא לעיל חוקת כא, כז „יאמרו המושלים“ (ובפרש"י שם „בלעם שנאמר בו וישא משלו“). וראה רש"י תבא כת, לו: למשל . . יאמרו זו דומה כו'.

(28) כג, יח. כד, ג. שם, טו. – וראה לקמן ס"ו ואילך.

בנוגע לבנותיו אח"כ על שאר אומות (שגם שם נאמר (כד, כ"ג) „וישא משלו“ – ראה לקמן סעיף ז והערה 61.

(29) כג, כב. וכן כד, ח.

(30) כג, כד. וכן כד, ט.

(31) כד, ו.

(32) כד, יז. – אבל מש"נ אח"כ „וקם שבט – מלך רודה ומושל“ (רש"י) אינו משל, כי „שבט“ הוא כינוי למלך ורודה. וראה ויחי מט, י ובפרש"י שם.

(33) שמעלון „וישא משלו ויאמר“ מוכח שדיבר במשל (ולא רק שנבואתו מה' היתה במשל – ראה

איז נישט מובן: א) פאָרוואָס זאָגט רש"י דעם לשון „על ידי אבות ואמהות“, נישט ווי לשון המדרש – „אלו אבות . . אלו אמהות“? ב) פאָרוואָס ברענגט נישט רש"י קיינע ראיות פון פסוקים²⁴ אַז „צורים“ איז אַ כינוי אויף „אבות“ – וואָס דאָס וואָלט מחזק געווען (לכל הפחות) אַז דער דרש איז מתאים (אויך) מיט פשוטו של מקרא?

אמנם כד דייקת שפיר בלשון רש"י איז מוכח, אדרבה, אַז ער איז טאַקע אויסן לשונות, צו מפרש זיין נישט ווי דער מדרש אַז „ראש צורים אלו אבות ומגבעות אלו אמהות“, נאָר ווי רש"י איז מדקדק בלשונו: „אני מסתכל בראשיתם ובתחלת שרשיהם ואני רואה אותם – די אידן – מיוסדים (אין זייערע שרשים) וחזקים כצורים וגבעות הללו“.

דאָס הייסט, אַז די אידן זיינען די (וועלכע) זיינען חזקים (ווי) „צורים וגבעות“, און די אבות ואמהות זיינען דער „מראש (צורים)“ – די „ראשית“ און „שרשים“ פון אידן (וואָס מאַכן די אידן צורים, חזקים); און דערפאַר איז רש"י מדייק „על ידי אבות ואמהות“ – נישט אַז צורים וגבעות זיינען די אבות ואמהות, נאָר אַז ווערן אַ צור – דעם חוזק, באַקומען די אידן דורך (זייער „ראש“ ושרשים) די אבות ואמהות.

עס בלייבט אָבער נישט מוסבר – הא גופא טעמא בעי: וויבאַלד אַז סיי-ווי לערנט רש"י (נישט כפשוטו, נאָר) אַז „מראש צורים“ באַצייכנט די שטאַרקייט אין פאַרבינדונג מיט די אבות ואמהות – פאָרוואָס איז ער מושג פון מדרש, און אַנשטאַט צו לערנען אַז „צורים“ מיינט די אבות [און ווי געבראַכט פריער איז

(24) ע"ד רש"י חוקת כא, כ ד"ה במחוקק. ובכ"ז.

דער וואָרט „נפּר“ (יעקב) אין דעם פסוק (איז ניט אַן אויסדרוק של משל אויף אידן, צו באַצייכענען זייער ריבוי, נאָר עס) מיינט בפשטות – די קליינע קינדער (פון יעקב)³⁹

[מצד דעם וואָס „עפר“ איז שטויב, לשון „עפרורית“⁴⁰ און דערפאַר ווערן „בנים דקים“⁴¹ אָנגערופן בשם „עפר“: אָדער ווייל „עפר“ (אין דעם פסוק) איז

(39) בת"א שם ממשיך דאמיר עליהו יסגון כעפרא דארעא, וי"מ (נחלת יעקב כאן) דאין כוונת התרגום לפרש „עפר“ – „עדקיא“, כ"א „פי“ הכתוב כך הוא מי מנה אותם שעליהם נאמר יסגון כעפרא דארעא, אלא שט"ל להתרגום שדבר זה נתקיים רק בקטנים (כי גדולים מבן עשרים עוברים על הפקודים תחת המנין. וראה רשב"ם (ט"ז). ג"א ועוד כאן) ולכן מוסיף התרגום „עדקיא“.

אבל מזה שרש"י מעתיק (מהתרגום) רק התיבות „עדקיא דבית יעקב“, והמשך לשונו הנ"ל רק מרומ ב"וכו" – מוכח, שט"ל לרש"י דלפי התרגום „עפר יעקב“ פירושו – „עדקיא דבית יעקב“.

[והוספת התרגום „דאמיר עליהו כו" הוא ענין נוסף בפי' „עפר יעקב“, ואינו מוכרח להבנת פשט"מ (שלאן רק רמזו רש"י ב"וכו"), כמשנית בארוכה בלקו"ש חל"ח ע' 91 ואילך. וע"ש גם ההכרח בפשט"מ ד„עפר יעקב“ אינו משל כ"א פירושו „עדקיא דבית יעקב“ (וראה ג"א כאן)].

(40) חזקוני כאן.

וגם את"ל שאין כוונת התרגום דעפר הוא כינוי על קטנים כ"א שקטנים נמשלו לעפר מצד שהם קטנים (ודקים) כמו עפר" (ג"א כאן. וכן משמע ברא"ם) – אין לפרש שע"ז קאי „וישא מנשלו“, כי בפשטות „משלו“ של בלעם קאי על השבח וברכה גופא, שבהמשל עצמו יש ענין של שבח וברכה על בניי.

(41) שזהו הפירוש של „עדקיא“ (דק) – ראה אוה"ת פרשתנו ע' תתקל (וש"י). ועוד.

(*) ובקונטרס השגות על הרא"ם (לר' וידאל הצרפתי) בבסר"ס ניוקיי שמואל ועוד, שהם ב' פירושים בתרגום „כי דרך אנקלוס לתרגם לפעמים הכתוב ב' פנים“ (ומביא מפרש"י ויחי מט, יב).

התחלת דבריו „מן ארם ינחני בלק ג' לכה ג' מה אקוב ג'“³⁴ איז ניט קיין משל, נאָר דאָס זיינען דברים כהווייתן; און די ווייטערדיקע דברי ברכה ושבח – „הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב“ – זיינען אויך ניט קיין משל³⁵.

לכאורה וואָלט מען געקענט זאָגן אַז „משלו“ באַצייט זיך צו די (ווייטערדיקע) ווערטער³⁶ „מי מנה עפר יעקב“, ווי מפרשים³⁷ טייטשן, אַז דאָס מיינט אַז צוליב דעם ריבוי עצום פון אידן קען מען זיי ניט ציילן, אַזוי ווי ע"ד משל „עפר“, וועלכער קען ניט ווערן גע- ציילט; און ווי עס שטייט אין פסוק פריער³⁸ „ושמתי את זרעך כעפר הארץ אשר אם יוכל איש למנות ג'“.

– איז אָבער רש"י אַליין שוולל דעם פירוש:

אויף „מי מנה עפר יעקב“ ברענגט רש"י (בפירושו הראשון) „כתרגומו דעד- קיא דבית יעקב וכו", דאָס הייסט, אַז

בהעלותך יב, ח ובפרש"י).

בספורנו (כג, ז) שבטורה לא מסופר „המשל שראה בנבואתו“ כ"א רק ש„אחר שספר המשל פתר את ענינו ואמר כי הוראת המשל היתה איך מן ארם כו“.

אבל מפשטות המשך לשון הכתוב – „וישא משלו ויאמר מן ארם ג'“ – משמע לכאורה שבדברים אלו (שבכתוב) יש משל. וכנ"ל בפנים שבכל א' מדברי בלעם (דלקמן) יש משל (א' עכ"פ) על בניי וכו'.

(34) כג, ז"ח.

(35) בפרש"י ד"ה הן עם – „כתרגומו“, ובת"א „בלחודיהו עתידין דיחסנון עלאמא“. אבל גם לפי זה אין זה משל (שהרי „לבדד“ פירושו כפשוטו – „בלחודיהו“) אלא שדיבר בקיצור כו' ורמז בזה הירושה דלעת"ל.

(36) כג, י.

(37) ראב"ע, רמב"ן, בחיי (על דרך הפשט), רלב"ג, אברבנאל ועוד.

(38) לך יג, טז. וכן יוצא כה, יד. ועד"ז בעוד מקומות.

וואו די אבות ווערן אָנגערופן „צור“, „הרים“ —

וואָרום וויבאלד אַז דער וואָרט „צור-רים“ איז (לפי המדרש) אַ כינוי (אין תורה) אויף די אבות, איז עס דאָך ניט קיין משל (וואָס ענינו איז אַ דוגמא פון אַן אַנדער זאך), נאָר אַ נאָמען⁴⁶ מיט וועלכן די אבות ווערן גערופן.

דעריבער מוז רש"י לערנען אַז די ווערטער „צורים“ און „גבעות“ האָט בלעם געזאָגט אַלס משל אויף דער שטאַרקייט פון אידן, אַז זיי זיינען „חזקים כצורים וגבעות הללו“, ווי גשמית'דיקע צורים וגבעות⁴⁷.

ו. לויט דעם קען מען מבאר זיין נאָך אַ פירוש רש"י תמוה בפרשתנו — בסיום נבואת בלעם: אויף „ראשית גוים עמלק“⁴⁸ איז רש"י מפרש „הוא קדם את כולם להלחם בישראל וכן תרגם אונקלוס“⁴⁹ ואחריתו להאבד בידם שנאמר⁵⁰ תמחה את זכר עמלק.

דאָרף מען פאַרשטיין:

(א) וואָס איז דער הכרח ע"ד הפשט צו טייטשן „ראשית גוים עמלק“ — „קדם את כולם להלחם בישראל“, און ניט כפשוטו (כפירוש הרמב"ן) אַז עמלק איז

מלשון⁴² „עופר האילים“⁴³, וואָס מיינט בחרות].

עאכז"כ לויטן צווייטן פירוש אין רש"י — „אין חשבון במצות שהם מקיי-מין בעופר“, וואָס לויט דעם פירוש איז דער טייטש פון „עפר“ במובנו הפשוט, עפר ממש (נאָר געמיינט די מצות וואָס מ'איז מקיים בעפר⁴⁴).

ועד"ז זיינען אויך די ווערטער „ומספר את רובע ישראל“ ניט קיין משל — לויטן ערשטן פירוש אין רש"י (ע"פ התרגום) מיינט עס „ארבע (דגלים)“, און לויטן צווייטן פירוש — „רביעיותיהן“.

די איינציקע ווערטער צווישן דברי בלעם, וועלכע קענען אויסגעטייטשט ווערן על דרך המשל, זיינען — „כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו“⁴⁵, און מהאי טעמא וויל רש"י ניט אָננעמען צו טייטשן זיי בפשטות, נאָר בדרך משל: „אני מסתכל בראשיתם כ' ואני רואה אותם מיוסדים וחזקים כצורים וגבעות הללו כ'“.

ה. עפ"ז — אַז רש"י'ס פירוש איז מיוסד אויף דעם הכרח צו טייטשן „מראש צורים“ אַלס משל — וועט אויך רעכט ווערן פאַרוואָס רש"י קען ניט לערנען ווי דער מדרש אַז „מראש צורים אלו אבות“ (ע"ד ווי אין אַנדערע פסוקים

(42) בעה"ט כאן. וראה אוה"ת פרשתנו שם (וש"ן). וכ"כ בקונטרס השגות על הרא"ם הנ"ל (הערה 39 בשוה"ג).

(43) שה"ש ב, ט (ובפרש"י שם), שם, יז. ועוד.
(44) ואין זה משל כ"א רק „מקרא מסורס... כאילו אמר מי מנה מה שעושה יעקב בעפר“ (רא"ם כאן).

(45) ראה גם ראב"ע לעיל כג, ז: המשל הוא כי מראש צורים אראנו (והוא כפירושו ה' כאן). אבל בפשטות כוונתו שמכאן מתחיל המשל, שהרי גם „מי מנה עפר יעקב“ פירושו, שהוא רב כעפר הארץ.

(46) ואף שהטעם שהאבות מכונים בתורה „הרים“ הוא משום שנמשלו להרים, מצד הדמיון וההשוואה להר“ (דבר גבוה וחזק כו') — מ"מ, לאחרי שנעשה זה הכינוי שלהם שוב אינו בגדר משל. ובפרט לומר ע"ז „וישא משלו“ (דבלעם).

(47) ו„על ידי אבות ואמהות“ שמוסיף רש"י נלמד ממש"נ „מראש“, כנ"ל סעיף ג. ולהעיר מפרש"י לעיל פסוק ד: אבותיהם של אלו כו' ואני ערכתי כנגד כולן. וראה רש"י שם, ח (וכן מה שהביא בבחי' פסוק ז בשם רש"י).

(48) כד, כ.

(49) וכן פ' בתיב"ע, ת"י, ראב"ע, רשב"ם ועוד.

(50) ס"פ תצא.

דער מהר"ל⁵⁹ איז מבאר אַז מען קען ניט זאָגן אַז „עדי אובד“ מיינט „מעצמו“, ווייל „א"כ מה ענינו אל ראשית גוים עמלק“. דערפאַר זאָגט רש"י אַז דאָס וועט זיין „במלחמה עם ישראל“.

אַבער דער תירוצ איז לכאורה ניט מספיק: דמנ"ל ההכרח, אַז כשם ווי „ראשית גוים“ איז בשייכות צו (דער מלחמה מיט) אידן, דערפאַר מוז „ואחרי-תו עדי אובד“ אויך געטייטשט ווערן אַזוי – דורך די אידן⁵⁸? מען קען דאָך מפרש זיין פשוט, אַז היות עמלק איז געווען דער ערשטער צו מלחמה האָבן מיט אידן, וועט זיין עונש זיין „ואחרי-תו עדי אובד“ – אַז ער וועט (אינגאַנצן) נאכד ווערן (ע"ד ווי עס שטייט וויי-טער⁶⁰ בשייכות צו אַן אַנדער אומה, וגם הוא עדי אובד“).

ז. ויש לומר הביאור בזה – ע"ד הנ"ל:

דער פסוק איז מקדים – „וירא את עמלק וישא משלו ויאמר ראשית גו“.
איז ביי רש"י קשה: לכאורה איז אין דעם פסוק ניטאָ קיין משל – די ווערטער „ראשית גוים עמלק“ זיינען פשוט און קלאַר, אַז עמלק איז דער „ראשית“, דער ערשטער משוכה (אין שטאַרקייט) פון אַלע גוים: „ואחרי-תו“ – און זיין סוף וועט זיין „עדי אובד“!

דערפאַר איז רש"י מפרש „ראשית גוים עמלק“ – „הוא קדם את כולם להלחם בישראל“, אַז „ראשית גוים“ מיינט דאָ ניט במוכנו פשוט, נאָר דאָס איז אַ תואר וואָס ברענגט אַרויס בדרך משל אַן אַנדער זאָך בעמלק, וועלכער ליגט ניט אין פשוטות פון די ווערטער –

„בראש⁵¹ העמים יחשב כי גבורים היו ואנשי חיל למלחמה“ („ראשית“ פון לשון משוכה⁵², און ווי מען געפינט אין פרש"י לעיל⁵³ „בשמים ראש – חשובים“)⁵⁴?

(ב) פאַרוואָס ברענגט רש"י די ראי' אויף „ואחרי-תו עדי אובד“ פון דעם שפּעטערדיקן פסוק „תמחה את זכר עמלק“ און ניט⁵⁵ פון פריערדיקן פסוק⁵⁶ „מחה אמתה את זכר עמלק“?

בפשטות איז דער טעם ווייל רש"י וויל ברענגען אַ ראי' אַז „ואחרי-תו להאבד בידם“ (דורך אידן), און דערפאַר ברענגט ער די ראי' פון „תמחה את זכר עמלק“⁵⁷.

אַבער הא גופא איז ניט פאַרשטאַנ-דיק: פאַרוואָס דאָרף רש"י צולייגן דעם וואָרט „בידם“ און זיין מוכרח צו ברענ-גען די ראי' פון שפּעטערדיקן פסוק „תמחה גו“? – אין פסוק שטייט דאָך נאָר „ואחרי-תו עדי אובד“, ניט דערמאָ-נענדיק דורך וועמען, קען עס מיינען השם, „מחה אמתה“⁵⁸.

(51) ל' הרמב"ן. – בראב"ע כתב על פירוש זה „ולא ה' כן“, אבל אינו מביא ראי' לדבריו. וברמב"ן: ולולי כן (שהיו גבורים) לא עלה בלבו לבוא להלחם בישראל ולא הוצרך משה לבחור אנשים כו'.

(52) רמב"ן שם.

(53) תשא ל, כג (הובא ברמב"ן. והביא שם עוד פסוקים לראי' ע"ש).

(54) אבל י"ל כי ע"פ פש"מ מסתבר שיש בדברי בלעם אלו איזו שייכות עם בנ"י (וראה רש"י פסוק כב), ולכן פרש"י „הוא קדם כו' להלחם בישראל“.

(55) כתרמב"ן ובחיי.

(56) בשלח יז, יד.

(57) ראה רא"ש ושפ"ח כאן.

(58) והרי גם בת"א (וכן ברשב"ם, בחיי ועוד – שפירשו תחילת הכתוב כהתרגום) ליתא הדגשה זו („בידם“). אבל באברבנאל „שעל ידי ישראל כו'“ וראה ראב"ע עה"פ.

(59) גו"א כאן.

(60) כד, כד.

די נויטיקייט פון אַ משל איז דוקא ווען מען רעדט וועגן אַן ענין (הכל) עמוק⁶³, וואָס דעם ענין כמו שהוא לעצמו קען מען ניט מצייר ומסביר זיין. דערפאַר גיט מען דערויף אַ משל – מ'געפינט אַ צווייטן ענין אין וועלכן מ'קען האָבן אַ השגה וצור, וואָס זיין תוכן איז כעין ומעין הנמשל, און דורכ־ דעם באַקומט מען אַ (קצת) הבנה אין דעם נמשל.

ועד"ז בעניננו: דאָס וואָס בלעם האָט געזאָגט אַז אידן זיינען „חזקים כצורים וגבעות הללו" איז בלויז אַ משל – ווייל דער אמת'ער חזק ותוקף פון אידן (וועלכן זיי באַקומען „על ידי אבות ואמהות") איז גאָר ניט בערך דעם חזק פון „צורים וגבעות", ס'איז אַ חזק אין וועלכן בלק קען קיין ציור ניט האָבן – נאָר כדי ער זאָל האָבן אַ קצת השגה ותפיסה אין דעם, האָט מען אים געגעבן אַ משל פון „צורים וגבעות הללו".

ט. די הסברה אין דעם:

די אמת'ע שטאַרקייט פון אַן אידן זיינען – ניט „הידים (ידי עשיו)", כח הגוף ועוצם ידו, נאָר זיינע רוחניות, כחות הנשמה, ובעיקר כח המסירת נפש שלו, וועלכער איבערוועלטקט אַלע זיינע כוחות (אויך די גשמיות'דיקע, „הידים") – ער איז דאָך מוסר דאָס אַלעס,

ובמדריגות הנשמה, איז דאָס, ווי דער צ"צ⁶⁴ איז דאָס מבאר: „ראש צורים" איז מרמז אויף דער מדריגה אין נשמה פון וועלכער יעדער איד האָט די גרייטקייט „למסור נפשו על קידוש השם בלי שום

„ראשית גוים" איז מרמז דאָס וואָס „הוא קדם את כולם להלחם בישראל" – און דערפאַר פאַסט דערויף דער לשון „וישא משלו ויאמר"⁶¹.

און דערמיט איז אויך מובן דער המשך אין רש"י – „ואחריתו להאבד בידם": וויבאַלד אַז „ראשית גוים עמלק" איז אַ משל וואָס ווייזט אויף אַן ענין מיוחד, והיינו בשייכות צו די אידן כנ"ל, איז מסתבר, אַז אויך דער המשך „ואחרי־תו" איז מובנו (ניט נאָר) כפשוטו: „זיין סוף", נאָר אַ משל צו אַנדייטן אויף אַן ענין חדש.

און וויבאַלד אַז דער מובן פון „ראשית . . ואחריתו" איז אַ משל, לייגט זיך צו זאָגן, אַז ביידע זיינען אַ משל בשייכות צו דעם זעלבן ענין, ס'איז דער „ראשית" און „אחרית" פון איין ענין⁶², מלחמת עמלק וישראל.

– דערפאַר איז רש"י מדייק „ואחריתו להאבד בידם": „ואחריתו" איז ווי אַן אויספיר־ענין פון „ראשית", אַז עמלק איז געווען דער „ראשית" במלחמה, צו אָנפאַלן אויף די אידן, וועט זיין „אח־רית" זיין – „להאבד בידם" במלחמה.

ח. פון דעם ביאור הנ"ל – אַז לויט רש"י איז „מראש צורים" אַ משל – קומט צו אַ געשמאַקער ענין אין „יינה של תורה" שבפירוש רש"י:

61) ראה גם ראב"ע עה"פ „המשל ראשית גוים ופירושו כי הוא הגוי הנלחם עם ישראל בראשונה". וצע"ק במשנ' (פסוק כג) „וישא משלו", שלכאורה לפי פרש"י אין משל בפסוקים כג' כד! [ובראב"ע שם, שהמשל „הוא וצים מיד כתיים", ולכאורה הוא כה"א שהביא „שפירושו . . כי דמם לציים כו'". אבל כפרש"י שם פי' „צים" – „ספינות גדולות", ויעברו כתיים . . בבירניות גדולות על אשור" (רש"י שם, כג.).

62) ועפ"ז יומתק זה שרש"י כותב „ואחריתו להאבד בידם" בד"ה ראשית גוים (ולא בד"ה בפ"ע).

63) ראה ס' הלקוטים דא"ח דהצ"צ ערך משל, וש"נ.

64) אוה"ת פרשתנו ע' תתקז.

„חלק אלקה ממעל ממש“⁶⁸), וואָס דער-
פון איז אין אידן ענין האמונה ומסירת
נפש. ווייל מסירת נפש איז היפך פון
דעם טבע הנברא – אַ נברא טוט ניט אַ
זאך דורך וועלכער ער (זיין מציאות)
ווערט אויס – נאָר דאָס איז אַ געטלעכער
כח און שטאַרקייט.

און דאָס איז דער המשך אין פסוק:
„כי מראש צורים אראנו גו' הן עם לבדד
ישכון ובגוים לא יתחשב“ – דער חזק
פון אידן („צורים“) איז אין אן אופן וואָס
מאַכט זיי אינגאַנצן „לבדד“, (העכער,
ביז – לגמרי). ניט אין דעם גדר פון אַלע
פעלקער, „ובגוים לא יתחשב“⁶⁹.

י"ד. און דאָס איז די הסברה אין
דברי רש"י „אני מסתכל בראשיתם כו'
ואני רואה אותם (אידן) מיוסדים וחזקים
.. על ידי אבות ואמהות“ – אַז דער
תוקף פון די אבות ואמהות ווערט אי-
בערגעגעבן צו אידן (עד סוף כל
הדורות) אָן שינויים:

ווען עס וואָלט זיך גערעדט וועגן אַ
שטאַרקייט אַלס נברא, איז ניט שייך אַז
דער חזק זאָל איבערגעגעבן ווערן
מדור דור אין דעם זעלבן אופן; ע"פ
טבע ווערט אַ זאך בהמשך הזמן שוואַ-
כער און שוואַכער.

וויבאלד אָבער אַז דער חזק פון די
אבות ואמהות נעמט זיך דערפון וואָס

טעם ודעת .. ולכן נקרא ראש צורים
שהוא בחי' חזקה מאד". דער תוקף פון אַ
אידן איז זיין אמונה בה', אויף וועלכער
אַ איד איז מוכן צו גיין אויף מסירת
נפשו⁶⁵ על קידוש ה' „שלא לכפור בה'
אחד“⁶⁶, און אין אן אופן „כאלו הוא דבר
שאי אפשר כלל לכפור בה' אחד“⁶⁶.

און דאָס איז וואָס רש"י זאָגט „אני
מסתכל בראשיתם כו' רואה אותם מיוס-
דים וחזקים .. על ידי אבות ואמהות“ –
ווייל דער „חזק“ פון מסירת נפש על
קידוש ה' האָט מען בירושה פון די
אבות⁶⁷ (ואמהות),

וואָס אַט דער תוקף פון מסירת נפש
איז פונקט דער היפך פון דעם מושג פון
„תוקף“ בשייכות צו עניני העולם: דער
גדר פון וועלט איז – פאַראַנענקייט
ומציאות, און אַ שטאַרקע זאך אין וועלט
מיינט, אַז די מציאות פון דער זאך איז
בתוקף: אָבער מסירת נפש איז ענינה,
פאַרקערט, מען איז זיך לגמרי מבטל,
מען גיט זיך אינגאַנצן אַוועק צום אוי-
בערשטן.

און דערפאַר איז דער אַלטער רבי
מבאר⁶⁶ אַז דער כח אויף מסירת נפש
קומט מצד דעם וואָס „ה' אמת" איז מאיר
ביי יעדער אידן (אין נשמה, וואָס איז אַ

65) ראה תורת אדה"ו (קונטרס לימוד
החסידות פ"ג. וראה בהנשמן שם) ד,איתן הוא
התוקף דנשמה הבא בגילוי בהכח דמט"נ. וראה
גם אוה"ת שם ע' תתקו.

66) תניא ספ"ח.

67) ראה תניא פ"ח (ואילך) בבאור זה
שהאבה מסותרת שבל כל ישראל היא ירושה
לנו מאבותינו (וע"ש השייכות לענין האמונה
ומסירת נפש). וראה היום יום כא אלול. ג'
מרחשון. ועוד. ולהעיר ג"כ מהמבואר דאברהם
אבינו פתח את הצינור דמסירת נפש (סה"מ
תרע"ח ע' רפג. וראה לקו"ש ח"כ ע' 74-5, ושו"נ).

68) תניא רפ"ב. ובפרטיות יותר בחי' חכמה
שבנפש – תניא פ"ח. אוה"ת שם ע' תתקו.
ובכ"מ.

69) ראה רלב"ג כאן: להורות שאין יחס בין
ישראל ובין שאר האומות. וראה בחי' ועוד
(ע"פ).

ויש לקשרו עם פרש"י ע"פ „לבדד“ –
„כתרגומו“ (ירושל' דלע"ל), „ובגוים לא יתחשב“
.. לא יהיו נעשין כלה עם שאר האומות, כי מצד
זה שבני"ה הם „צורים“ (כי מאיר בהם „ה' אחד“)
יש בהם ענין הנצחיות.

אין זיי האָט מאיר געווען „ה' אחד" – דעם ניטאָ קיינע שינויים, דאָס גיט זיך
און דאָס גיט זיך איבער בירושה איבער מיט דעם זעלבן תוקף צו יעדער
„לבניהם אחריהם עד עולם"⁷⁰ – איז אין איד עד סוף כל הדורות, אין אַן אופן פון
„לא שנית".

(משיחת ש"פ חז"ב תשל"ב)

(70) לשון התניא רפי"ח.

